УДК 378.147:372.881.111.22
DOI https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.97.30

Г. В. Столярчук
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ МЕДІА У НАВЧАННІ АУДІЮВАННЯ НА НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Статтю присвячено теоретичному узагальненню та новому вирішенню наукового завдання, що виявляється у дослідженні та обґрунтуванні науково-методичних засад та практичних рекомендацій щодо навчання аудіювання німецькою мовою з використанням цифрових аудіовізуальних медіа у ЗВО.

Вказано на наявність певної суперечності між необхідністю підвищення ефективності навчання аудіювання німецькою мовою й недостатньою розробленістю методичного забезпечення навчання аудіюванню в умовах інформатизації та діджиталізації.

Було визначено зміст навчання аудіювання через три важливих компоненти: лінгвістичний, психологічний та методологічний, розуміння яких дозволяє обирати ефективні методи навчання аудіювання.

Зазначено, що при розповсюдженні діджиталізації процесу навчання змінилися підходи до навчання аудіювання на основі аудіовізуального метода та широкого впровадження набув метод CALL. Але слід зауважити на тому, що завдання, розроблені на основі методу CALL треба використовувати як доповнення до основного матеріалу на уроках іноземної мови, а не як повну його заміну.

Запропоновано наступні етапи розробки системи вправ та завдань з аудіювання: вибір образно-звукового зв'язку при аудіюванні; вибір відео або аудіо за тривалістю (коротке або довге за часом); вибір галузей, які треба опрацювати: мова (граматика, лексика, фонетика) або зміст аудіо / відео; формування вправ і завдань за відео / аудіо відповідної тематики. Під час дослідження цифрових навчальних медіа виявилося, що подкасти, як медіа-носій інформації, часто застосовують для навчання аудіювання з німецької мови.

Було проаналізовано функціональні можливості популярних подкастів і виявлено, що далеко не всі навчальні подкасти містять у собі необхідний перелік вправ та завдань до відповідного аудіо або відео та охоплюють не всі потрібні для навчання теми. Тому, було узагальнено причини, чому фільми залишаються актуальними для студентів під час навчання їх аудіюванню з німецької мови.

Запропоновано методику навчання аудіювання, перевагами якої є можливість компонування системи вправ та завдань до подкастів та фільмів за допомогою відповідного методичного інструментарію.

Вказано, що перспективи подальших досліджень мають бути спрямовані на розробку навчально-методичного комплексу з навчання аудіюванню з німецької мови на основі цифрових медіа.

Ключові слова: *методика навчання, аудіювання, система вправ і завдань, цифрові медіа, подкасти, фільми, німецька мова.*

Постановка проблеми. З розвитком інформаційних технологій технічні засоби навчання набувають нових функцій і цим відкривають нові можливості для реалізації в освіті. Відомо, що глобальною конференцією ЮНЕСКО з питань освіти схвалено «Декларацію щодо зміцнення системи освітнього простору» (2020), одним з провідних завдань якої є надання доступу: до Інтернету та діджиталізованих навчальних програм; до навчання цифровим навичкам для викладачів та студентів з метою активізації використання цифрових медіа. Міністерство освіти і науки України у проєкті «Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року» (2021), представило комплексне системне стратегічне бачення цифрової трансформації в освіті. Але даний документ мав багато зауважень щодо неврахування досвіду європейської практики цифровізації в освіті. Тому особливої актуальності набуває запровадження положень стандартів Deutsch Lehre Lernen (DLL) у навчання німецької мови за допомогою цифрових медіа. Зазначені документи та перехід на онлайн навчання зумовили більш активне використання цифрових медіа під час навчального процесу для вивчення німецької мови.

У «Проекті концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 роки» наголошується на підготовці спеціалістів усіх сфер діяльності, які повинні вільно володіти іноземною мовою, як засобом міжнародного спілкування: вести ділові усні та писемні перемовини із зарубіжними партнерами, заповнювати форми документів, складати угоди / звіти, обговорювати важливі питання сьогодення з урахуванням сучасних тенденцій вкраїні.

Отже, актуальність теми дослідження зумовлена активним використаннямцифрових медіа для навчання німецької мови у ЗВО та зростаючим

© Столярчук Г. В., 2024

замовленням суспільства на фахівців, які вільно володіють іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Структура, функції та специфіка аудіювання німецькою мовою як виду мовленнєвої діяльності досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими такими, як: L. Adamcová [7], P. Besedová [8], M. Imhof [10], A. Leßman [11], О. Бігич [1], М. Горюнова [3], Л. Гребінник [4], І. Шимків [6] та інші.

Однак, аналіз наукових робіт з даної тематики показав, що проблема використання цифрових медіа для навчання аудіювання на заняттях з німецької мови залишається недостатньо дослідженою, оскільки технології знаходяться у постійному розвитку і змінюються, удосконалюються та модернізуються швидше, ніж викладачі й науковці можуть зрозуміти й оцінити їх властивості й практичне використання.

Мета статті полягає в систематизації складових навчання аудіювання для запропонування методики використання цифрових аудіовізуальних медіа в аудіюванні німецькою мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. У змісті навчання аудіювання виділяють три компоненти: лінгвістичний, який передбачає розуміння студентами мовних і мовленнєвих одиниць; психологічний – формування і розвиток лексичних, фонетичних і граматичних умінь та навичок, і методологічний – уміння зосереджено слухати викладача або диктора.

Лінгвістичний компонент містить у собі мовний і мовленнєвий матеріал, тобто фонеми, морфеми, слова, фразеологічні сполуки, речення, тексти.

Психологічний компонент передбачає доведення сприймання і розуміння усного мовлення до рівня вміння й навички. Сюди входить розвиток уміння членувати мовленнєве повідомлення на смислові частини, розвиток слухової пам’яті, вміння виділяти основну думку, обмірковувати сприйняте тощо; тобто розвиток усіх тих психічних механізмів, які діють під час сприймання усних повідомлень іноземною мовою.

Методологічний компонент навчання аудіювання – це засвоєння студентами методів навчання, спрямованого на оволодіння вміннями сприймати усне мовлення. Сюди належать жести, міміка викладача, зорові опори тощо. Вміння слухати уважно досягається за допомогою спеціальних настанов викладача.

Сьогодні в дидактиці іноземних мов використовуються чотири концепції методів (9, с. 163): 1. граматично-перекладний метод; 2. аудіолінгвальний/аудіовізуальний метод; 3. комунікативний метод; 4. міжкультурний метод. У результаті безперервного та динамічного розвитку інформаційних технологій, навчальні цифрові аудіовізуальні медіа змінюються, удосконалюються та модернізуються. Тому, аудіовізуальний метод доцільно розглянути не з точки зору традиційного значення, а в його сучасному значенні, яке асоціюється з комп'ютерами та Інтернетом.

У минулому тексти навчальних посібників і касети становили ядро традиційного аудіовізуального методу навчання. Студенти читали та слухали тексти, які у навчальному посібнику здебільшого подавали в діалогічній формі, а потім студенти відтворювали діалоги якомога автентичніше (13, с. 273). Мета аудіовізуального методу полягала в тому, щоб студенти могли використовувати іноземну мову в повсякденних ситуаціях. На занятті була не так важлива граматика, як аудіювання та говоріння. У традиційного аудіовізуального методу навчання можна виділити наступні недоліки: не врахування креативності студентів; використання неавтентичних текстів для навчання аудіювання.

Отже, аудіовізуальні медіа відіграють важливу роль у вивченні іноземної мови. За допомогою різних звукових пристроїв можна слухати й дивитися новини, рекламу тощо на іноземній мові. Відео як медіа для можливостей навчання було включено до викладання іноземних мов ще у 1980-х роках, і це викликало багато дискусій серед фахівців з дидактики іноземних мов. Проте візуальні медіа зробили великий практичний внесок у розвиток методики навчання іноземних мов.

Відомі три важливі методичні підходи до навчання аудіювання з іноземних мов, за допомогою звуку та зображення [13, с. 281]:

1. Образно-звуковий зв'язок. Йдеться насамперед про те, як подати текст, пов’язаний з темою. Це означає зосередження на тексті та мові, які співвідносяться із зображенням.

2. Зображення та звук не представлені разом. Зображення є центром інтересу. Цей підхід готує студентів до розуміння того, про що йдеться. Студенти можуть активізувати свої попередні знання та подумати, про що може бути відео. Цей метод також пропонує гарну можливість для спілкування в групі. Однак треба поставити студентам запитання, які спонукатимуть їх робити припущення про відео без звуку. Потім демонструється відео з аудіо, і студенти перевіряють, чи правильні їхні гіпотези.

3. Студенти чують лише звук (мову, шуми, вирази) і намагаються вгадати, де, чому і як відбувається дія. Пізніше студенти знову переглядають те саме відео, але тепер із аудіо та зображеннями, і порівнюють свої попередні висновки.

Застосовувати для навчання можна як короткі відео на 3-4 хвилини, так і фільми та серіали. Існують наступні методичні підходи до навчання аудіювання за допомогою фільмів. 1. Викладач та студенти разом працюють зі змістом або мовою фільму: наприклад, граматичними конструкціями

мови, висловлюваннями, фразами, лексикою тощо. 2. Після певних сцен, можна розглядати різні проблемні області, які є найбільш важливими або на які є бажання привернути увагу (з точки зору граматики, лексики або фонетики). 3. Розв'язання вправ і завдань після кожної сцени або після всього фільму.

Отже, на наш погляд, розробка системи вправ та завдань з аудіювання має включати наступні етапи (рис. 1).

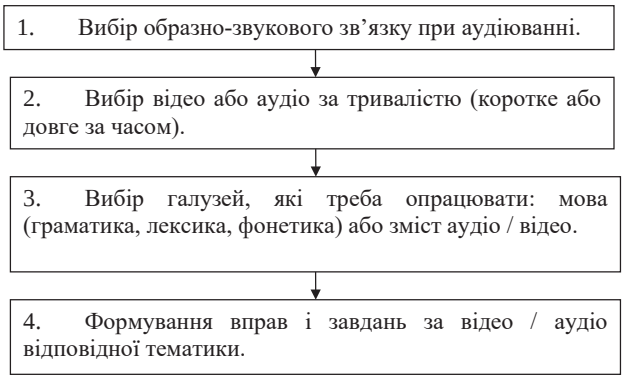

Рис. 1. Етапи розробки системи вправ та завдань з аудіювання

[Власна розробка автора]

У 21 столітті дуже актуальним є термін *Modernes Fremdsprachenlernen* (сучасне вивчення іноземних мов). Ця концепція дуже пов'язана з комунікаційними технологіями: комп'ютерами, Інтернетом, телебаченням тощо.

Дослідниця M. Szyszka [12] провела опитування серед студентів, які дійсно використовують ці технології для вивчення мови. Вона виявила, що комунікаційні технології дуже популярні серед студентів і що комп'ютерні технології покращили знання іноземних мов. У зв'язку з описаними вище тенденціями виник термін *Computer Assisted Language Learning* (CALL), що означає комп'ютерне навчання іноземної мови. Цей термін обговорюється багато років, а даний метод навчання приніс багато нових можливостей для проведення занять з іноземної мови.

Метод CALL зазвичай містить багато інтерактивних елементів. Але цей метод функціонує як доповнення до основного матеріалу на уроках іноземної мови, а не як повна його заміна, зосереджуючись більше на вправах для самостійного вивчення іноземної мови. Проаналізуємо переваги та недоліки застосування методу CALL у навчальному процесі (таблиця 1).

Для ефективного впровадження навчання аудіювання з німецької мови методом CALL особливу увагу необхідно приділити навчальним подкастам. Все більше викладачів звертаються до цієї інноваційної технології у своєму навчальному процесі, оскільки подкасти стимулюють навчання

Таблиця 1

Переваги та недоліки методу CALL

Переваги	Недоліки
1. Можливість самостійно працювати над навчальним матеріалом.	1. Залежність від наявності електроенергії для забезпечення навчального процесу.
2. Можливість навчатися з будь-якої точки світу.	2. Залежність від наявності стабільного інтернет-з'єднання.
3. Можливість розвивати аудіювання, письмо, читання та говоріння іноземною мовою.	3. Негативний вплив на зір.

[Власна розробка автора]

за допомогою творчих методів і відкритих каналів спілкування. Розглянемо переваги та недоліки застосування подкастів у навчанні аудіюванню (таблиця 2),

Таблиця 2

Переваги та недоліки застосування подкастів для навчання аудіюванню

Переваги	Недоліки
1. Автентичність.	1. Залежність від наявності електроенергії для забезпечення навчання за подкастом.
2. Багатоканальне сприйняття.	2. Залежність від наявності стабільного інтернет-з'єднання.
3. Інтерактивність.	3. Відсутність автоматизованої системи перевірки підрахунку кількості спроб виконання завдань і перегляду відео.

[Власна розробка автора]

Таким чином, подкасти, як медіа-носій інформації, мають багато переваг, можуть зробити процес навчання цікавішим та ефективнішим, а також можуть допомогти у вирішенні складних завдань з навчання аудіювання німецькою мовою.

В Інтернеті можна знайти різні веб-сайти, які пропонують різні типи подкастів (табл. 3).

Отже, ми бачимо, що далеко не всі навчальні подкасти містять у собі необхідний перелік вправ та завдань до відповідного аудіо або відео. Виконання вправ є ключовою умовою для успішного та ефективного формування умінь і навичок аудіювання, а також спрямоване на подолання труднощів у сприйнятті й осмисленні прослуханого матеріалу студентами. Традиційно виділяють три етапи обробки аудіотексту (подкасту): 1) перед прослуховуванням (перед текстовий / передаудитивний: Aufgaben vor dem Hören); 2) під час прослуховування (текстовий / адитивний: Aufgaben während des Hörens); 3) після прослуховування (післятекстовий / постаудитивний: Aufgaben nach dem Hören). Ця модель навчання аудіювання розроблена методистами для подолання труднощів студентів при аудіюванні з іноземних мов і розвитку навичок аудіювання [5, с. 147].

Таблиця 3

Функціональні можливості навчальних німецькомовних подкастів

Назва подкасту	Навчальні можливості
Deutsch-to-go (https:// www.deutsch-to-go.de/)	1. Наявність понад 750 коротких (до двох хвилин) аудіотекстів (рівнів A, B, C) для онлайн прослуховування (нові аудіотексти регулярно додаються). 2. Можливість виконання завдань до аудіотекстів (смислові завдання та лінгвістичні завдання).
Slow German (https:// slowgerman.com)	1. Наявність аудіотекстів (тривалістю понад 5 хвилин) з розшифровкою аудіо в форматі pdf. 2. Можливість перегляду серії відео з субтитрами для навчання німецьким словам (1 відео містить пояснення 20 слів), які потрібні для базового словникового запасу рівня B1.
Deutsche Welle (https:// www.dw.com/ de/deutsch-lernen/ sprachbar/s-9011)	1. Наявність Sprachbar – пропозиції, яка знайомить із секретами та особливостями німецької мови, а саме: з поясненнями заголовків, літературними цитатами, ідіомами чи граматикою. 2. Відео (тривалістю до 3 хвилин) містять інтерактивні завдання.
Nachrichtenleicht (https://www. nachrichtenleicht.de/)	1. Наявність аудіотекстів (розділи: новини, культура, спорт, різне) тривалістю до 3 хвилин. 2. Можливість подивитися незрозумілі слова у словнику до аудіо.

[Власна розробка автора]

Ще одним недоліком функціональних можливостей навчальних подкастів виявилася наявність аудіо- або відеоматеріалів не за всіма потрібними темами, що містяться у відповідному навчальному посібнику з німецької мови . Таким чином, на нашу думку, в даному випадку доцільним є використання дидактизованих фільмів в якості навчального відеоматеріалу.

Так, ми підтримуємо точку зору І. Горинець [2] про те, що відеоматеріали можуть стати основою для інших завдань, спрямованих на розвиток іншомовної комунікативної компетентності. На базі відео можливо створювати нові вправи, ситуативні діалоги, рольові ігри. Усе це допомагає створити в студентів ілюзію живого спілкування та позитивно впливає на їхню здатність адаптуватися до життєвих ситуацій.

Існує низка причин, чому фільми залишаються актуальними для сучасних студентів. По-перше, це легкість сприйняття інформації на відміну від читання або прослуховування текстової інформації. Учні сприймають візуальні образи героїв, чують діалоги персонажів, все це створює інтерактивне середовище. По-друге, це динамічність сюжету, майстерна гра акторів, продумані декорації. Цікаві події завжди заохочують додивитися історію до кінця, що допомагає краще засвоїти новий іншомовний матеріал. Перегляд фільмів німецькою мовою дозволяє студентам почути природну вимову й інтонацію, а також запам'ятати нову лексику та зрозуміти її правильне вживання в різних контекстах.

Висновки і пропозиції. Таким чином, проведене дослідження дозволило дістатися наступних висновків. У змісті навчання аудіювання існує три важливих компоненти: лінгвістична, психологічна та методологічна, розуміння яких дозволяє обирати ефективні методи навчання аудіювання. При розповсюдженні діджиталізації процесу навчання змінилися підходи до навчання аудіювання на основі аудіовізуального метода та широкого впровадження набув метод CALL. Але слід зауважити на тому, що завдання, розроблені на основі методу CALL треба використовувати як доповнення до основного матеріалу на уроках іноземної мови, а не як повну заміну його. Розробка системи вправ та завдань з аудіювання, на нашу думку, має включати наступні етапи: вибір образно-звукового зв'язку при аудіюванні; вибір відео або аудіо за тривалістю (коротке або довге за часом); вибір галузей, які треба опрацювати: мова (граматика, лексика, фонетика) або зміст аудіо / відео; формування вправ і завдань за відео / аудіо відповідної тематики. Під час дослідження цифрових навчальних медіа виявилося, що подкасти, як медіа-носій інформації, часто застосовують для навчання аудіювання з німецької мови. Було проаналізовано функціональні можливості популярних подкастів і виявлено, що далеко не всі навчальні подкасти містять у собі необхідний перелік вправ та завдань до відповідного аудіо або відео, а саме три етапи обробки аудіо тексту (Aufgaben vor dem Hören, Aufgaben während des Hörens, Aufgaben nach dem Hören). Ще одним недоліком функціональних можливостей навчальних подкастів виділено наявність аудіо- або відеоматеріалів не за всіма потрібними темами, що містяться у навчальних посібниках з німецької мови. Тому, було виявлено причини, чому фільми залишаються актуальними для студентів під час навчання їх аудіюванню з німецької мови. Так, на нашу думку, ефективне поєднання подкастів та фільмів з розробкою до них вправ та завдань за трьома етапами обробки аудіо тексту дозволить подолати труднощі студентів з навчання аудіювання. Перспективи подальших досліджень мають бути спрямовані на розробку навчально-методичного комплексу з навчання аудіюванню з німецької мови на основі цифрових медіа.

Список використаної літератури:

1. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні. *Іноземні мови*. 2012. № 2(70). С. 19-30.

2. Гоцинець І. Використання відеофільмів на практичних заняттях з німецької мови. *Молодь і ринок*. 2017. № 5. С. 111-116.
3. Горюнова М. М. Аудіювання та принцип автентичності у викладанні іноземної мови. *Стратегія розвитку України: економічний та гуманітарний виміри*: мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2016. С. 358.
4. Гребінник Л. В. Технології навчання аудіюванню студентів вищих навчальних закладів у практичному курсі німецької мови з застосуванням бланкових методик. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*. Серія: Психологія і педагогіка. Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія". 2010. Вип. 15. С. 45–52.
5. Сивак К. М. Типологія вправ з аудіювання (з досвіду німецьких методистів). Вісник Національного університету оборони України. 2013. Вип. 1. С. 147-149.
6. Шимків І. В. Аудіювання як вид іншомовної мовленнєвої діяльності. *Наукові записки. Серія: педагогіка.* 2015. № 2. С. 85-90.
7. Adamcová L. Hören und Zuhören im Fremdsprachenunterricht: Psychologische und didaktische Implikationen. *Slowakische Zeitschrift für Germanistik*. Banská Bystrica: SUNG – Verband der Deutschlehrer und Germanisten der Slowakei, 2011. S. 24-32.
8. Besedová P. Die Rolle der Musik im DaF-Unterricht. Eine Einführung in produktiv-kreative Techniken. URL: https://d-nb.info/1164763989/34. (дата звернення: 25.12.2024).
9. Huneke H., Steinig W. Deutsch als Fremdsprache. Eine Einführung. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2002. 270 s.
10. Imhof M. Zuhören lernen und lehren. Psychologische Grundlagen zur Beschreibung und Förderung von Zuhörkompetenzen in Schule und Unterricht. *Beiträge aus Wissenschaft und Praxis*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 2010, S. 15-30.
11. Leßmann A. „Sprechen und Zuhören" im Blick: Zwei Einführungen aus unterschiedlichen Perspektiven. *Didaktik Deutsch:* Halbjahresschrift für die Didaktik der deutschen Sprache und Literatur. 28. Jahrgang 2023. Heft 54. S. 131–134.
12. Szyszka M. Multimedia in Learning English as a Foreign Language as Preferred by German, Spanish and Polish Teenagers. *New Media and Perennial Problems in Foreign Language Learning and Teaching*. Poland. 2015. S. 3-20.
13. Storch G. Deutsch als Fremdsprache-eine Didaktik: Theoretische Grundlagen und praktische Unterrichtsgestaltung. München. 2001. 367 s.

Stoliarchuk H. Methodology of using digital audiovisual media in teaching listening comprehension in German language

The article is devoted to the theoretical generalization and new solution of the scientific task, which is manifested in the research and substantiation of scientific and methodological principles and practical recommendations for teaching listening in German using digital audiovisual media in higher education institutions.

It is indicated that there is a certain contradiction between the need to increase the effectiveness of teaching listening in German and the insufficient development of methodological support for teaching listening in the conditions of informatization and digitalization.

The content of listening training was determined through three important components: linguistic, psychological and methodological, the understanding of which allows choosing effective methods of teaching listening.

It is noted that with the spread of digitalization of the learning process, approaches to teaching listening based on the audiovisual method have changed and the CALL method has become widely implemented. However, it should be noted that tasks developed on the basis of the CALL method should be used as a supplement to the main material in foreign language lessons, and not as a complete replacement for it.

The following stages of developing a system of listening exercises and tasks are proposed: choosing a visual-audio connection when listening; choosing a video or audio by duration (short or long in time); choosing the areas to be worked on: language (grammar, vocabulary, phonetics) or the content of audio / video; forming exercises and tasks for video / audio of the appropriate topic. During the study of digital educational media, it turned out that podcasts, as a media carrier, are often used for teaching listening in German.

The functional capabilities of popular podcasts were analyzed and it was found that not all educational podcasts contain the necessary list of exercises and tasks for the appropriate audio or video and do not cover all the topics necessary for learning. Therefore, the reasons why films remain relevant for students when teaching their listening in German were summarized.

A listening training methodology is proposed, the advantages of which are the possibility of composing a system of exercises and tasks for podcasts and films using appropriate methodological tools. It is indicated that the prospects for further research should be aimed at developing an educational and methodological complex for teaching listening in German based on digital media.

Key words: *teaching methodology, listening, system of exercises and tasks, digital media, podcasts, films, German language.*